पृ.धा.
वृ.८५

नस० समीपमेवसामीप्यंस्वार्थेष्यञ वर्तमानेलडित्यारभ्यउणाद
यो वहुलमितिपादशेषेनापादितेनउक्तास्तेतद्वदेव वर्तमानसमीपे भू
तेभविष्यतिचवास्युः ३.३.१३१ प्र०स० वर्तमानसामीप्यं इतिनानुवृ
र्ततेभविष्यतिकालेभूतवर्तमानवच्च प्रसक्ता वास्युः ३.८ हि
प्रप्र० सेप्रपर्याये उपपदे पूर्वविषये लृट् ३.८१ प्र०प० स०

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स म
८५

स्या ना तु उद के २॰ जात॰ जा त वा चे नि पो घ नं ३॰ १८ (?)

ग्पुस्मा द घ चा द घ नं ३॰ २८ षट् सु॰ करणे धि करणा पं॰ १

त्ति नि वृ त्तं रा ष्ट्रु सा र्पे स्व प प दे षु स्व ल स्या त त त यो रे वे ति मा

वे क र्म णी चे ति॰ १॰ २ प्रा तो॰ २ पू द न्ता धा लो पु च स्व लो प वा

द ३॰ ४ छं द॰ जा ना पे भ्य ३॰ ५ २ प न्ते॰ पा ग्व त ३॰ ६ व र्त मा

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

[illegible]दं सावाचिसूपपदे भविष्यति। लिङ्। स्यान्न भूतवत्तु ४॥ नानद्यतन०
[illegible]पापासातसेसा क्रियाप्रबन्ध लङ्लृटौ न ४।१ भविष्य० भविष्यति
२ कालेमर्यादा कौ० पूर्वस्मिन् विभागे ऽनद्यतनवन्न॥ ४२
कालवि० एवं सूत्रं सर्वमनुवर्तते। पूर्वोत्ता त्रसंधो विभागे च
त्तिबेधार्थमिदम्॥ ४३ लिङ् नि० हेतुहेतु० [illegible]वादिति

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

पृ॰ ८६

ङु॰ निमित्तं तत्र भविष्यति सर्पे लिङ्॰ क्रियापापनिसपत्तौ ॥४॰४

भूते च॰ पूर्वसूत्रमनुवर्तते सर्भूतेऽपि लिङ्॰ ४.५ वोताप्योः॰ वा॰ प्राङुत्तिद्धः॰

उताप्योरसत प्रागभूते लिङ्निमित्ते लृङ्॰ विसधिक्रियते पूर्वसूत्रेन तु

दुताप्योरसमादौ वर्ततेनु इति॰ विवेक ४६ गर्हायापात॰ ०जाम्यापोजो

लट् स्यात् कालसखेग र्हायापामर ४७ विभाषा॰ गर्हायामि

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

राम

८६

3

संसो॰ सप्त वीसप्त जातो नरक मी णि च तुर्थी वास्यात् २२ हेतौ॰
हेत्वर्थे तृतीया स्यात् २३ अकर्त॰ कर्त्तृ वर्जितं यत् दृशां हेतुभूतं तत्
पंचमी स्यात् २४ विभाषा॰ गुणे हेतौ व स्त्रीलिंगे पंचमी
वा स्यात् २५ षष्ठि हेतौ॰ हेतौ गुण द्रव्य प्रयोगे षष्ठी हेतौ द्योत्ये
षष्ठी स्यात् २६ सर्वनाम्न॰ सर्वनाम्नो हेतौ गुण द्रव्य प्रयो

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

पंचमिर् तीपे च ५ ग्प्र[illegible]
[illegible] ५

ग्पू० धा० व ४ ॥

गे तेत्तोर्घो स्मे तती पास्या त् पष्ठिच २७ ग्पूपाद० ग्प्र स्मिन् पंचमि स्यात् २८ ग्प्रस्ता० राक्तै पो गे पंच मि वा स्यात् २९ षष्ठ्यन्त० रात घ जे ष षि स्यात् ३० रात पा० रानवत्नेन [illegible] स्यात् ३१ पपक० रामि पौडे नति पा स्यात् ३२ करणे० राप्ते [illegible] नेभ्यस तो

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

राम

तपदमुपतिष्ठते ॥२८॥

रतोमुप० रथ्रुउ क्त्रावि तेउपये पस्पुतस्पात् लादेरलं तापरो काम
नैसेद्दो वाकितोस्तः ॥२६॥ उकालो० उक्त्रा उद्रू उंष्ट्र वः कोकाल
उवं कालोपस्पर्शोऽच क्रमात ह्रस्व दीर्घप्लुत संज्ञः स्यात् ॥२७॥
प्र चयम्० ह्रस्वदीर्घप्लुतत्वं पि त्रा ज विधि प्रतेतु त्रा चरे तिमर्थं
उच्चैरु० ताल्वादिषु सभागेषु स्थानेषूर्ध्वभागे निष्पन्नोऽच् उदा
त्तसंज्ञः स्यात् ॥२८॥ नीचैरनु० ताल्वादिषु सभागेषु स्थानेष्वधःप्र

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

परोऊलादिलिङ्‌ लुङ्‌ परः सिच्चेसेतौ कितौ सः ॥१६॥ वागम० गमः प
रोऊलादिलिङ्‌ सिचौ कितौ वा सः ॥१७॥ हन० हनः सिचकित स्यात् स्व
नुनासिकलोपश्च ॥१८॥ यमोग० यमः परस्मैसिचकित स्यात् ॥१९॥ विभ
षो० ग्रमः पुरः सिचकिद्वा स्यात् विवाहे ॥२०॥ उदुपधा० उदुपधाद्भावादि
कर्म्मणोसेट् निष्ठा किद्वा स्यात् ॥२१॥ पुङ्‌ क्त्वो० पुङ्‌ क्त्वा निष्ठा च सेट्
किन्न स्यात् ॥२२॥ नोपधा० भसेट् क्त्वा किद्वा स्यात् ॥२३॥ वञ्चि० सेट् क्त्वा
किद्वा स्यात् ॥२४॥ तृषिमृषि० भसेट् क्त्वा किद्वा स्यात् ॥२५॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ष्ठो भागे निःसमन्वितो ऽनुदात्तसंज्ञः स्यात् ॥ ३० ॥ समाहारः स्वरितः ० उदात्तानुदात्तत्वे
वर्णधर्मौ समाह्रियेते यस्मिन् सोऽच् स्वरितसंज्ञः स्यात् ॥ ३१ ॥ तस्यादितः ० ह्रस्व
ग्रहणमतन्त्रं स्वरितस्यादितोऽर्धमुदात्तं बोध्यम् उत्तरार्धं तु परिशेषादनु
दात्तं ॥ ३३ ॥ एकश्रु० दूरात्सम्बोधने वाक्यमेकश्रुति स्यात् ॥ ३४ ॥ यज्ञ
कर्मणि० यज्ञक्रियायां मन्त्रा एकश्रुति स्यात् जपादीन् वर्जयित्वा ॥ ३५ ॥
उच्चैस्तरां० यज्ञक र्मणि वौषट् पदं उच्चैस्तरां वा स्याद् एकश्रुति

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

वी ॥३६॥ विभाषा० विभाषाराकप्रकृतिस्यातमुवस्येत विभाषेपं
॥३७॥ नस्तु० सुत्रहरापानिगदेपतक्समिति विभाषाप
दसिति चप्रापाराकप्रकृतीरनस्यातिरचरितस्योदेतप्रस्यात्
३८॥ देवव्र० नमोरस्वारितास्मानुतस्यातस्मु ब्रह्मरणोरखापा॥ २९
स्वरितारु० स्वरितात परेषांग्प्रनुदातानांसंहितापार
प्रकृतिस्यात॥४० उदात्त परतिपरु० उदात्तस्वरी नेपरेपस्या

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

गोण्या इतस्या तौ ॥५१॥ लुपि यु० लुपि सति प्रकृतिवल्लिंगव
चनेस्तः ॥५२॥ विशेष० लुबर्थस्य विशेषणानामपि तद्वल्लिंग
वचने स्तो जातिं वर्जयित्वा ॥५३॥ तद० युक्तवद्वचनं न कर्त्तव्यं
संज्ञानां प्रमाणत्वात् ॥५४॥ लुब्यो० लुबर्थस्य ... ऽवयवार्थ
स्याप्रतीते ॥५५॥ योगप्र० यदि हि योगस्यावयवार्थस्य प्र
कल्पनं तदा तदभावे न दृश्येत ॥५६॥ प्रधान० प्रत्ययार्थः प्र

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

धान मित्येवं स्पवचनं प्रशिष्यं कृतं प्र
षस्य लोकं तावसिद्धे ॥ ५७ ॥ का लो० प्रतीत पारंत्रं पञ्चा
द्वैनोगामिमापुवीनेवसहितोदिवसोऽद्यातनं विशेषा
णमनुपसर्जनामिमादिपूर्वो चाप्यैव परिमाभितंतत्राप्य
स्वंत्वं समानं लोकसौहि ॥ ५८ ॥ जामा० राकेप्पर्णा

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ततस्मान्नुदात्तपरःस्यात ॥ ४१ ॥ ०प्रप कारा० एकाल्पूलयोषः सोऽप्रक्तं
तस्यात ॥ ४२ ॥ नमुस्यष० पुंवत्कर्मधारयजातीयदेशीयेषु कर्मधा
रयेजातीयदेशीयेषु परतो भाषितपुंस्कादनूङः भावस्तस्यायु
ते पुंवत् पुंवत्स्यात ॥ ४३ ॥ प्रथमा० समासेसमासशास्त्रेप्रथमानिर्दिष्टमु
पसर्जनसंज्ञंस्यात ॥ ४४ ॥ एकविभक्ति चा० विग्रहेयन्नियतविभ
क्तिकंतदुपसर्जनंस्यात न तु तस्य पूर्वनिपात ॥ ४५ ॥ ०प्रपविद्या०

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

धातुप्रसमं प्रसमात्तं च वर्जिपितांगप्रपूर्वं वच्छदृसपंप्रागितपदिक
संते स्यात् ॥४६॥ क्तान्ताद्धि० क्तान्ताद्धि नान्तौ स्वसा सा प्रप्राणप
दिकसमन्ना स्युः ॥४७॥ ङ्क्षीनदूस० क्ती वेपूतिपादिकस्या ज्ञा
स्यद्गु स्वः स्यात् ॥४८॥ गौस्त्रि० उपसर्जनं योगो पाद्य क्लिप्रसमा
इत्तस्य प्रातिपदिकस्य ह्रस्वः स्यात् ॥४९॥ लुक् तद्धि० तद्धि
तलुकि उपसर्जनस्त्रियः प्रत्ययस्य लुक् स्यात् ॥५०॥ इदं गोणाय०

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

वा बहुवद्भवति ॥ ५८ ॥ गप्रस्य दो० गा कालेद्विके विवक्षिते गप्रस्य
दो बहुवचनं वा स्यात् ॥ ५९ ॥ फाल्गु० द्विके बहुवत्प्रयुक्तं कार्यं
वा स्यात् ॥ ६० ॥ धृदासि० द्वयोरेकवचनं वा स्यात् पुनर्वसू नेत्र
के पुनर्वसू वा तोकेत द्वि वनमेव ॥ ६१ ॥ विशा० प्रागवृत्ति विशा
खा नराता विशाखे तिष्यपुन० बहुवं द्विवत् वद्भवति ॥ ६४ ॥ सरू
पा० राक विभक्तौ पानीसत पारायवद्द्यानितै षामेकशोव सिष्य

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ते ॥ ६४ ॥ वृद्धो यू० पुना सहोक्तौ गोत्रं सिष्यते गोत्रं पु
प्रत्ययमात्रकृतं चेत्तयोः कृत्स्नं वैरूप्यं स्यात् ॥ ६६ ॥ स्त्री पु० पु
नासहोक्तौ वृद्धा स्त्री शिष्यते तदर्थस्य पुंवत् ॥ ६७ ॥ पुमान० स्त्रि
या सहोक्तौ पुमान् शिष्यते तल्लक्षण एव विशेषश्चेत् ॥ ६८ ॥ भ्रा
तृपुत्रौ० स्वसृदुहितृभ्यां सहोक्तौ भ्रातृपुत्रौ शिष्येते ॥ ६९ ॥ न
पुंसकमनपुं० अक्लीबेन सहोक्तौ क्लीबं शिष्यते तच्च वा स्या

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham.

वस्मात तल्लक्षणश्चेव विशेषश्चेत ॥ ७०॥ पिता० मात्रा सह कौ पिता
वाएष्यते ॥ ७१॥ श्वशुरः० श्वश्र्वा सह कौ श्वशुरो वाएष्यते ॥ ७२
सर्वादिना० सर्वैः सह कौ त्यदादिनि नित्यं एष्यते ॥ ७३॥ ग्राम्यप
शुसह विवरुणेषु स्त्री एष्यते ॥ ७४॥ इति प्रथमस्य द्वितीयः पादः ॥
भूवादयो० क्रियावाचिनो भूवादयो धातुसंज्ञास्युः ॥ १॥ उपदे० उपदे
शेऽनुनासिकोऽजित्संज्ञः स्यात ॥ २॥ हलंत्यं० उपदेशेऽन्त्यंहलि

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स्यात् ॥ ३ ॥ न विभं० विभक्तिस्थास्तवर्गीसकारमकारा इत्तो न स्युः ॥ ४ ॥
ष्प्रादिञि टु० उपदेशे धातोराद्या ञिटुडव इत स्युः ॥ ५ ॥ षप्रसपस०
प्रसपस्य प्रादिष इत स्यात् ॥ ६ ॥ चुटू० प्रसपाद्यो चुटू इत्सौ स्त ॥ ७ ॥
लणकु० तद्धितवर्जप्रत्ययाद्या लणकवर्गा इत स्युः ॥ ८ ॥ तस्य०
तस्येतो लोपः स्यात् ॥ ९ ॥ पपा० समस्तवर्णविधिविधिपपासंख्येस्या
त् ॥ १० ॥ स्वरिते० स्वरितत्वप्रयुक्तः पाइ स्वस्य पमधिकृतं बोध्यं

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

गुत्ति॰सा॰ १९

॰अनुदात्त॰ ॰अनुदात्तेतस्तु पदेशे यो ङिः तत्तदंता च धाते लस्य स्था

ने ॰आत्मने पदं स्यात् ॥११॥ भावकर्मणोः लट् ॥१२॥ कर्तरि॰ क्रि

याविनिमये यो से कर्त [illegible] आत्मने पदं स्यात् ॥१३॥ नगति॰ नात्म

ने पदं ॥१४॥ हृत॰ नात्मनेपदं ॥१५॥ नेर्वि॰ निपूर्वकात विसेरात

॥१६॥ परिम॰ ॰आत्मनेपदं स्यात् ॥१७॥ विपरा॰ ॰आत्मनेपदं स्यात

॥१८॥ ॰आङो दो॰ ॰आङ्पूर्वदददाते मुखविकास [illegible] नाद॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ग्रु उ ष त जी द न इ क म ते ष ग्मा तृ उ य उ य स ग्रा ह म त्र क र णो अ ग्रा त २४

त्रापीवर्तमानादात्मनेपदंस्यात् ॥ १९ ॥ क्रिडो० प्रात्मनेपदंस्या
त् ॥ २ ॥ समव० प्रात्मनेपदंस्यात् ॥ २१ ॥ प्रकाश० प्रात्मनेपदं
स्यात् ॥ २३ ॥ उदोनू० उद् उपसर्गात्परानुदः कर्मके वित्प्रात् ॥ २४ ॥
उपान्मंत्र० उप उपसर्गात् मंत्रकरणे विस० प्रात् ॥ २५ ॥ प्रक
र्मका० प्रकर्मकाद् आत्मनेपदंस्यात् ॥ २६ ॥ उद्विभ्यां० प्र कर्मको
पिस्येव ॥ २७ ॥ प्राङोयम० प्रात्मनेपदं स्यात् ॥ २८ ॥ स

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

५२

अपश्र
प१५

नेपदम्प्राप्त द्रुरीरावपवभित्नरावस्मात् ॥३६॥ व्यति० ॥ रा
केपुनिय ग्प्रात वृतिर प्रतिबंध ॥३७॥ उपपरा० क्रमादि ग्प्राभ
मेव क्रमेर्नुपसर्गीतात् ॥३८॥ ग्प्राड़० ग्प्राड़ स्वोत उद्गम
नेपैक्रम ग्प्रात ॥३९॥ वेःपाद० विपूर्वात पादः विहरणे प्रक्र
मः ग्प्रात ॥४०॥ प्रोपाभ्यां सम० समर्थौ तुल्यार्थौ प्रारंभे ग्प्रनेय
स्तुल्यार्थता ॥४१॥ ग्प्रनुपसर्ग० ग्प्रनुपसर्गीकृते विकल्पकर

रा
१५

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

मोगाम० समनुपपदेभ्यश्रम्य०प्रात ॥ २९ ॥ निसमुप० ग्रामनेपदं
स्यात ॥ ३० ॥ ०धनो० रास्वर्पेषु कृत्न ० प्रात ॥ ३१ ॥ ० प्रये ● ० प्र्षध
पुर्वोत केसेतेरात ॥ ३२ ॥ वेराद्दू० पाद्दू कर्मकातकरोतेर्वि पूर्वा
दात ॥ ३३ ॥ ० प्रकर्म० ० प्रकर्मकादात्मनेपदंस्यात ॥ ३४ ॥ समा
ननोस० ० प्रनेनोसजनसाननविगणानमपानपतेवाच्याऽ तरेत
प्रचोजोजउपाद्यप ॥ ३५ ॥ कर्तृ स्थ० कर्तृस्थकर्मणिपदास

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

क॰ प्राप्तमिति पदलोपः ॥ ४२ ॥ प्रपद्द्वैत॰ प्रामते पदं स्यात् ॥ ४३
॥ प्रकर्मणि॰ प्रकर्मकाद्वा मृत्तेपदं स्यात् ॥ ४४ ॥ सम्प्रति॰ प्रनाध्या
नं॰ पूर्तिकरणं तस्मिन्नर्थे संप्रतिभ्यां परस्माद्धातोः ॥ ४५ ॥ भा
सनो॰ उपसंभाषोपमंत्रणेधातोर्वा चो॰ प्रतिप्रयोगे उपायेप
र ॥ ४६ ॥ व्यक्त॰ मनुष्यादीनां संभूयोच्चारणे वदेरात्मनेपदं स्या
त् ॥ ४७ ॥ अनोर॰ अकर्मकाद्वा विप्रपद्वदनुपूर्वाद्वदः कर्मकाद्वदेरात्म

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

धातु २१

उक्त वास्यात् तर ... तु तु मृच तेचतु मध्ये

नेपदं स्यात् ॥४८॥ विभाषा वि० विस्फोकि सपे वक्तवा वां
समुच्चारणे ... ॥४९॥ ग्पृ वा० ग्प्र वउपसर्ग
तगिरतेरात् ॥५०॥ समः० सम पूर्वात गिरते प्रतिज्ञाने ऽपि ग्प्रात्
॥५१॥ उदश्च० उद उपसर्गात चरतेरात् ॥५२॥ सकर्म० सक
का दात्म नेपदं स्यात् ॥५३॥ समस्तृ० ० प्रा मनेपदं स्यात् ॥५४॥
दाणश्च० सम्पूर्वा दाणा स्थिति पतेन पु ... दुकं स्यात् ॥५५॥ उ

तृ १६

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

प्रव्या
व.२०

त८३

ष्यस्य पोपस्मादिस्य तद्गुणसंविज्ञानो बहुव्रीहिः ऽप्राप्य कु
स्मातुल्य मनुष्य पुरुज्य मानो लक्षो प्यासोनेपदस्यादि ह पूर्व व
दिसन्नुवर्तिवाक्यभेदेन सवध्यते पूर्व देवास्मनेपदं नत्वा विपरी
तमिति ॥ ६३ ॥ प्रोपाभ्यां युजेरयज्ञपात्रेषु ॥ प्रोपाभ्यां
परस्माद्युजेरात्मनेपदं यज्ञपात्रोपयोगं विना ॥ ६४ ॥ समस्त

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

राम
७

ना२ आ६

पाद्वम०उपपूर्वात स्वीकरणेऽर्थे पम:२प्रात ॥५६॥ ता म्रु०सनं
तौमेका प्राप्नत ॥५७॥ ननो०२प्रनुपूर्वात्‌ जानातेर न०प्रात ॥५८
प्रस्पाड:भ्यां०२प्राभ्यां सनंताच्छुवउ त नस्यात ॥५९॥ पादेशि०
पादेशितउ त नस्यात ॥ ६०॥ म्रियते० म्रियते लुड्: लिड्ो म्ब्रा
स्यात ॥६१॥ पूर्ववं० सनपूर्वोपाध्यात्‌ सेनन्‌ल्यस नं तादपि
२प्रासनेपदंस्यात ॥६२॥ २प्राम्प्रसपवत कृनुप्रयोगस्य०२प्रा

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

14

सम्तुपसर्गात्तस्य वच्प्रात् ॥ ६५ ॥ भुजो ० च्प्रनवनं च्प्रनवस्यानं
वा ॥ ६६ ॥ एरलो ० रापलादसनेपदंस्यात् च्प्रलोपात्क्रिपासैवच
संपते नोच्चेत च्प्रलोप कर्मकारकं स चेत्तत्रो कर्तास्यात्तन बाध्य
ते ॥ ६७ ॥ भिस्मोर्ह्रु ० भिस्विभ्याएि जंताभ्यां च्प्रात्द्देतुमयेवाचो
॥ ६८ ॥ उपधि व ० प्रतारलोपेपि पताभ्यां च्प्रभ्यो प्राग्वत्तं च्प्रात् ॥ ६९
लिपसं ० च्प्रनयोरर्थे पोलिङः लिपोसंपतनयोरात ॥ ७० ॥ मिप्यो

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

म: ध्वां व्यवरातक्रीणो व्यात्मश्रव्यासेगमे ॥७१॥ स्वरितञित: स्वरितेतोभीतक्रधा
१८ तेरात् ॥७२॥ अपाद्वदः ॥ अपपूर्वात वदः रात् ॥७३॥ णिचश्च ॥ तंपतादिधि
आत ॥७४॥ समद्रोदः ॥ शब्दयनाधमः आत श्रगमेश्रवे ॥७५॥ अनुपसर्गात्
॥ अनुपूर्वात् ज्ञानार्थे रात् ॥७६॥ विभाषोप ॥ स्वरितेत इत्यादि वेचन स्वायपदान
नैवंदिविहितं तत्स विधौ स्यारि ले नवहेनाक्रियाफल स्यकर्त्तगामिमित्वद्योति
ते वा स्यात् ॥७७॥ शेषात् ॥ आत्मनेपदनिमित्तहीनाद्धातोः कर्त्तरि परस्मै श्री
पदं स्यात् ॥७८॥ अनुपराभ्यां कृञः ॥ कर्तृगोषकलेगंधनादेचपर १८
राम

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स्मैपदार्थमिदं ॥ ७९ ॥ ०प्र अभिप्र० राभ्यांत्विपः पं ॥ ८० ॥ प्राद्वहः० ॥ ८१
परेर्मृषः० परिपूर्वकातमृषःपं ॥ ८२ ॥ मार्ड० राभ्यांरमपंड पाच्च ॥ ८३
विभाषाक० ०पूर्वकमेकातविकल्पेनभवतिपं ॥ ८४ ॥ बुधयुधे०
राभ्यांपंतेभ्यपर्स्यात ॥ ८५ ॥ निग० निगरणचलनार्थेभ्यःणेःपंतेभ्यःपर
पं ॥ ८६ ॥ ०प्रणावकर्म० रांपंतात्परस्मैपदंस्यात ॥ ८७ ॥ नपादम० रा
भ्यांपंतेभ्यपरस्मैपदंनस्यात ॥ ८८ ॥ वाक्यष० क्यषन्ताद्वापं ॥ ८९

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

पूर्वा २१९

घुस्रोलुं० घुतिप्रभृतिभ्यो लुङि वा पं ॥ ९० ॥ वृत्स्य० वृतादिभ्य

स्यसनोर्वा पं स्यात ॥ ९१ ॥ लुङि च० पुनः कृपो वा पं लुङि स्यसनो

श्च ॥ ९२ ॥ इति प्रथमसूत्रवृत्तिपपादः ॥ वृत्तिसंहितसमाप्त ॥ ३

॥ प्राकडारा० कडारा कर्मधारयइस्यत प्रागे कैकस्येव संज्ञा स्या

८६ त ॥ १ ॥ विप्रति० तुल्यबलविरोधे परं कार्यं स्यात् ॥ २ ॥ पुस्त्रा० इ

दुत्तौ नित्यस्त्रियौ लिंगौ नदी संज्ञौ स्तः ॥ ३ ॥ ते पङ० ङपड ङु वडो

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

१पद्म
व.२.

16

सद्बघंदसिवाधि संज्ञः स्यात ॥ ९ ॥ ह्रस्वं ल० ह्रस्वं लघु संज्ञं स्या
त् ॥ १० ॥ संयोगे० संयोगे परे ह्रस्वं गुरु संज्ञं स्यात दीर्घं च ॥ ११ ॥ प
स्मात० पः प्रसयो यस्मात क्रियते तद्वादि शब्दु स पंतास्मीन प्रसयेप
रे० प्रग संज्ञं स्यात ॥ १२ ॥ सुप्ति० सुप्तिङन्तं च पद संज्ञं स्यात ॥ १३ ॥
नः क्ये० क्यचिक्यङि नांतमेव पदं नान्यत ॥ १४ ॥ स्वादि० कप
प्रसमावचिषु स्वादिषु सर्वनामस्थाने परतः पूर्वं पद संज्ञं स्यात ॥ १५ ॥

राम

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स्पितिर्पिपोस्सा विद्रुतौनद्दिसंस्तौनस्वनतुस्त्रि ॥ ४ ॥ वामि०इपड:दु:
वड:स्पानौस्त्र्वारैव्यापु॰पूमिवानदिंसंस्तौस्तौनतुस्त्रि ॥ ५ ॥ द्रि:तिं०
द्रस्वांततप्रपुतोविकल्प॰प्रस्त्रितुतुदपड:द:वडँ:स्पानावि
प्रस्यैवपप्युदाससततसंवंघैस्योवानुवृत्ते ॥ ६ ॥ पेपौष्प०॰प्रनधिसं
तौद्रस्वौपाविद्रुतौतदंतंसरिववजँधिसंतंस्पात् ॥ ७ ॥ पतिसमा०प
तिसद्वसमासराव द्विसंत:स्पात् ॥ ८ ॥ पप्ती०पष्ठीपुत्तपति
CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

पचिम न० प्रकारादिषु जादिषु कपपूर्वपावधिषु स्वादिषु सर्वेत्र
मस्थानेषु परतपुर्वे ... संज्ञस्मात ॥ २६ ॥ तसौ म० तां तसौ तौम संज्ञौ
सोमतर्वे पूर्वसये ॥ २७ ॥ प्रपमस्त० रा तानिर्द्दे सिसाधु निमपदस
तौ ह्रपं वे बाध्यं ॥ २८ ॥ वद्र षु० वह्र बेरा ततस्मात ॥ २९ ॥ एक यो द्वि
व० द्वि वेकतवयो रेतेसत ॥ ३० ॥ कारकेषु० कारके इयधिकारस्तु
त्रे ॥ ३१ ॥ ध्रुव म० प्रपायो विश्लेपासा भिन्नसाध्येध्रुवमवधि

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

प्रक्रि
२१

गे३ त६

भुते कारकं ॰ पूपादानसंज्ञं स्यात् ॥२२॥ भीत्रा पीनां॰ भयार्थानां
त्राणार्थानां च प्रयोगे भयहेतुरपादानं स्यात् ॥२३॥ पराजे॰ पराजेः प्र
योगेऽसह्योऽर्थोऽपादानं स्यात् ॥२४॥ वारणा॰ प्रवृत्तिविघातो वार
णं वारणार्थानां प्रयोगे ईप्सितोऽर्थोऽपादानं स्यात् ॥२५॥ ॰प्रत
दैपिनर्दर्शी॰ मववधानेसतिपलनं कस्मात्सनेदर्शनस्याभा
वमिच्छति दपादानं स्यात् ॥२६॥ ॰प्राख्याता॰ नियमपूर्व

रा
२१

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

कविद्यास्विकारे वक्ता प्राक्संज्ञः स्यात् ॥ २७ ॥ जनि० जायमानस्य
हेतुरपादानं स्यात् ॥ २८ ॥ भुव० भवनं भुकर्तुः प्रभवस्तथा ॥ २९ ॥
कर्मणा० दानस्य कर्मणा यमभिप्रैति स संप्रदानसंज्ञं स्यात् ॥ ३० ॥
रुच्यर्था० रुच्यर्थानां धातूनां प्रयोगे प्रीयमाणोऽर्थः संप्रदानं स्यात् ॥ ३१ ॥
श्लाघ० श्लाघह्नुङ्स्थाशपां प्रयोगे बोधयितुमिष्टः संप्रदानं स्यात् ॥ ३२ ॥ धारेरु० धारेरुप
तेप्रयोगे उत्तमर्णः [illegible] स्यात् ॥ ३३ ॥ स्पृहे० स्पृहयतेः प्रयोगे इष्टः सं

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

सप्र
धा
१२२ प्रदानं स्यात् ॥ ३४ ॥ क्रुध० क्रुधाद्यर्थानां प्रयोगे यं प्रति कोपस तउक्त
संज्ञः स्यात् ॥ ३५ ॥ क्रुधद्रुहो० सोपसर्गयोर न पो यं प्रति कोपस्तत्कार
कं कर्मसंज्ञं स्यात् ॥ ३६ ॥ राधी० रा न पो कारकं संप्रदानसंज्ञं स्यात् पृ
पो विविध प्रश्नः क्रियते ॥ ३७ ॥ प्रत्याङ्० प्रत्याङ्भ्यां पूर्वस्य पृ... तेः प्र
योगे पूर्वस्य प्रवर्तनरूपमापारस्य कर्ता संप्रदानं स्यात् ॥ ३८ ॥ अनुप्र०
प्रत्याङ्भ्यां गृणातेः कारकं पूर्वव्यापारस्य कर्ता भूततत्संज्ञः स्यात् ॥ ३९ ॥ सा

राम
२२

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

घकतं० क्रियासिद्धौ प्रकृष्टोपकारकं करणसंज्ञं स्यात् ॥ ४० ॥ दिव०
दिवसाधकतमं कारकं संज्ञं स्यात् चात् करणसंज्ञं स्यात् ॥ ४१ ॥ परि०
क्र० निपातकाले पि साधिष्ठं करणं परिक्रयणे तस्मिन् साधकतमं
कारकं संप्रदानसंज्ञं वा स्यात् ॥ ४२ ॥ आधारो० कर्तृकर्मद्वारा तत्
निष्ठक्रियाया आधारः कारकमधिकरणसंज्ञं स्यात् ॥ ४३ ॥ अधि
शी० अधिपूर्वाणामेषामाधारः कर्म स्यात् ॥ ४४ ॥ अभिनि० अ

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

श्या
३१२

सिनिइस्येततसंघातपुर्वस्याविशेषराधारकर्मस्यात् ॥४५॥ उभा०
उपादिपुर्वस्यवसतेराधारकर्मस्यात् ॥४६॥ कर्तृ० कर्तृक्रि
यपापुनिष्ठतमंकारकंकर्मसंज्ञंस्यात् ॥४७॥ तथायु० इप्सितत
मवतक्रियपापुकर्मनिप्सितमपिकारकंकर्मसंज्ञंस्यात् ॥४८
ग्पक० ग्पपादानादिविशेषैरविवक्षितंकारकंकर्मसंज्ञंस्यात् ॥४९
०गतिबुधिप्र० गमाद्यर्थानांशद्वकर्मकाणामकर्म

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

रा.म
२३

कारणं चाणौ यः कर्त्ता स णौ कर्म स्यात् ॥५०॥ हृक्रोर० हृक्रोरणौ यः
कर्त्ता स णौ वा कर्म स्यात् ॥५१॥ स्वतंत्र० क्रियायां स्वातंत्र्येण विवक्षि
तोऽर्थः कर्त्ता स्यात् ॥५२॥ तत्प्र० कर्तुः प्रयोजको हेतुसंज्ञः स्यात् ॥५३॥ प्रा
ग्री० इत्यधिकारसूत्रं ॥५४॥ चाद० अद्रव्यार्थाश्चादयो निपाताः स्य
स्युः ॥५५॥ प्रादयः० अद्रव्यार्थाः प्रादयः असत्त्वे ॥५६॥ उपस० प्रादयः क्रि
यायोगे उपसर्गसंज्ञा गतिसंज्ञाश्च स्युः ॥५७॥ ऊर्यादि० ऊर्यादयस्ते क्रियायोगे ग

CC-0. Lal Bahadur Shastri University Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

तिसंज्ञास्युः ॥ ५८ ॥ अनु० रातदपि गतिसंज्ञः स्यात् ॥ ५९ ॥ अपादरा०
रातेउभे गतिसंज्ञे स्तः ॥ ६० ॥ भूसणेलम० भूसणेथे रातद्रुक्ते संज्ञः स्या
त् ॥ ६१ ॥ अंतर० अपरिग्रहेर्थे अंतरुक्त संज्ञः स्यात् ॥ ६२ ॥ कणे
म० विषयांतरमनसंबंधकणः मनसि श्रधाप्रतिघातेर्थे केणेदू
तिगतिसंज्ञः स्यात् ॥ ६३ ॥ पुरोऽव्य० रात द अपंउक्त संज्ञस्यात् ॥ ६४ ॥
अस्तंच० अप्रमाणि ति मानत अपं गतिसंज्ञस्यात् ॥ ६५ ॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

अच्छ ग० गत्यर्थवदेषु अच्छ मध्येषु मिति संज्ञा स्यात् ॥ ६६ ॥ अदो० अ
नुपदेशे ऽदो गतिसंज्ञः स्यात् ॥ ६७ ॥ तिरो० अन्तरध्याने पे तिरो
२ गतिसंज्ञः स्यात् ॥ ६८ ॥ विभाषा० कृञि परे तिरसो विभाषा गति
संज्ञा स्यात् ॥ ६९ ॥ उपाजे० एतौ कृञि वा गतिसंज्ञौ स्तः ॥ ७० ॥ सा
क्षात्प्रभ० कृञि वा गतिसंज्ञाः स्युः ॥ ७१ ॥ अनत्या० अन

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

धा न उ म प ले प स्य द भा वे पौ रा ती ग ति सं ज्ञौ स्त: ॥ १२ ॥ म घ्ये० रा ते
कृ त्रि ग ति सं ज्ञा वा स्यु र् न धा ने ॥ १३ ॥ नि यं० कृ त्रि उ प प म नं
वि वा ह स्वी कार मा त्रौ मि स मी त स्मिन् पौ रा ती न्सि ग ति सं त्तौ स्त: ॥ १४
प्रा० रा त द म पं वं ध ने ग ति सं ज्ञं स्या त् ॥ १५ ॥ जि वि को० गौ प्रा प मे
पौ ह ती ग ति सं ज्ञौ स्त: ॥ १६ ॥ ते प्रा० उ प स र्गा धा ती प्रा ग् एवं

रा म
२५

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ति ॥ ७७ ॥ छंद सि० छंदसि परे पि भवंति ॥ ७८ ॥ म व० म वहितार्थे
प्रसर्गे संसे कार्या भवंति ॥ ७९ ॥ क मि० इ सन्धिकारसूत्रे ॥ ८० ॥ १ प्रनु
ले० लतेरो घोसे १ प्रनुस्तकसंतस्मात् ॥ ८१ ॥ नृती पा० १ प्रस्ति
न घोसे १ प्रनुस्तकसंतस्मात् ॥ ८२ ॥ नी ने० नी ने घोसे १ प्रनुस्तकसंत
स्मात् ॥ ८३ ॥ उपो० १ प्रधि के नी ने च घोसे उपेस पप्रागतृत ॥ ८४ ॥ १ प्र
पपरि० राते वर्जे ने कर्मे प्रवचनियोस्तः ॥ ८५ ॥ १ प्राड० १ प्रा

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

२६

ऽ मर्षादाप व चनेउ क्त संतस्मात ॥ ६६ ॥ लज ऐ पं० राषपैषु
विषप भुतेषु प्रमाद प मुक्त संतास्मु: ॥ ६० ॥ ७प्रभिर० भागव
ज्ञैलत्तणादावभिसृक्त संतस्मात ॥ ६१ ॥ प्रति० रातुपोरपपो
प्रतिरुक्ते संतस्मात ॥ ६२ ॥ ७प्रधिप० ७प्रनर्पकोरातौमुक्तस
तैलः ॥ ६३ ॥ सृपु० ३ क्त संतस्मात ॥ ६४ ॥ ७प्रतिर० ७प्रतिक्रमए
पुजापंचातिकर्मिपुवचनिपस्मात ॥ ६५ ॥ ७प्रपिप० राषु

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

राम
२६

तौ३४ कसं२

घोषेषु॰पूपिसत्त्वंसंज्ञास्यात्॥९६॥पूर्विरौ॰स्वसामिसंवं
धे॥धिकर्म्मप्रवचनियसंज्ञास्यात्॥९७॥विभाषाकृञ॰अ
धिकरौप्रा[illegible]ज्ञास्यादिस्वरापे॥९८॥लपरस्मै॰लादेशा
परस्मैपदसंज्ञास्यु॥९९॥तङा्नौ॰तङ्प्रत्ययौ[illegible]ज्ञास्यानच
कानचौचैतत्तसंज्ञास्युपूर्वसंज्ञापपाद॥२॥तिङःस्त्रिणि

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

सप्तदशा
८२७

इउभमोपदपोत्रयस्त्रिका क्रमादेतान्तं संज्ञास्युः ॥ २.१ ॥ तामे
क० लब्धप्रथमादि संज्ञानि तिङः स्त्रिणि विप्रत्येकमेकव
चनादि संज्ञानि स्युः ॥ २.२ ॥ सुप० प्राग्वत् ॥ २.३ ॥ विभक्ति० सु
प्तिङौ विभक्तिसंज्ञौ स्तः ॥ २.४ ॥ पुष्मद्युं० तिङ् वाच्य कारक वा
चिपुष्मदि प्रयुज्यमानेऽप्रयुज्यमाने च मध्यमः स्यात् प्रा

ताम
२७

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

सेगम्यमानेमस्मतेस्तु उत्तमस्यात्तस चैकार्थस्य वाचक ॥ १५

प्रता० मध्यधातुरूपपदंपस्यधातोस्तस्मिन्नप्रकृतिभुतेसति

24 मध्यमस्यात्पर्दनासेगम्यमानेमस्मतेस्तु उत्तमस्यात्तसचैका

र्थस्यवाचक ॥ १६ ॥ ग्प्रत्म० तप्याभुतेऽस्मद्युत्तमस्यात् ॥ १७ ॥

शेसे० मध्यमोत्तमप्रथमोविषयेषुप्रथमस्यात् ॥ १८ ॥ परस्म०

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

वर्णानामतिसहृतसंनिधिसंहितासंतःस्यात्॥१९॥विरामो०
वर्णानामभावोऽवसानसंज्ञस्यात्॥१०॥इतिप्रमाध्यायस्य
चतुर्थःपादः॥इतिप्रथमोध्यायः॥वृत्तिसहितसमाप्तः॥स्तमपं०
पदसंबंधिपोविसर्गसमप्यो॰भितौवाध्य॥१॥सुवामं०सुवंतमामंत्रिते
परस्यांगवत्स्यात्स्वरेकर्तमेप्रा॰क॰क॰०कडाराकर्मधारय

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

राम
२८

सोऽपूर्वमपिभावः ४ सोऽस्तविभावः १

रणपिपावरुद्धवृत्तसमस्यते ॥ ८ ॥ सुप्प्रू० मात्रार्थेप्रतिनासुवं
तसमस्यते ॥ ९ ॥ प्रतपरा० छतमवदारेपराजपरावापसमासः ॥ १०
विभाषा० इत्यधिकारसूत्रं ॥ ११ ॥ प्रपपरि० रातपचम्यावि
भाषासमस्यते ॥ १२ ॥ प्राङ्० रातपोराडपंचम्यतेनवासमस्यते
सोऽपूर्वमपिभाव ॥ १३ ॥ लक्षणे० प्राभिमुख्यद्योतकावभिप्रति
चिन्हवाचिनाप्राग्वत् ॥ १४ ॥ प्रनुर्य० पंपदार्थेसमस्यतेन

राम २९

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

सेऽव्ययीभावः ६

इसत्प्राकसमासः अधिकृपते ॥ ३ ॥ सहसुपा० सहेतियोगो
विभज्यते सुवंतं समर्थेन सह स[illegible] मस्यतेतियोगाविभाग
स्मिष सिद्धपर्यककताकातिपयपतिंड़ तो तत्पदापसमासः ॥ ४
२प्र०स० २प्रधिकारसूत्रं ॥ ५ ॥ २प्रसप० । २प्रसपमितियोगो
विभज्यते २प्रसपंसमर्थेन सह समस्यते सो २प्रसपिभाव ॥ ६ ॥
पपा० २प्रसाहप्रपताव पप्याराड़ समस्यते ॥ ७ ॥ पावः० २प्रवधा

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स्या चामादिस्तद्वधिसेतं वास्यात् देशाकिधाने ॥१५॥ इति प्रथमपाद
पस्य प्रथमपाद ॥ गाङ्·टादिभ्यो॰ गाङादेशात् कुटादिभ्योञ्ण्परे॰ प्र
26 तप्रत्ययो ङित्स्यु ॥ १ ॥ विज इट॰ विजेपर इडादिप्रत्ययो ङिद्वत् ॥ २ ॥ विभा
षोर्णो॰ इडादिप्रत्ययो ङित् वा स्यात् ॥ ३ ॥ सार्व॰ अपित् सार्वधातुकं ङिद्व
त् ॥ ४ ॥ असंयोगा॰ असंयोगात्परो लिट् कित्स्यात् ॥ ५ ॥ इन्धिभव॰ आ
भ्यां परो लिट् कित्स्यात् ॥ ६ ॥ मृडमृद॰ एभ्यः सेट् क्त्वा कित् ॥ ७ ॥ रुद

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

उपूद्या
२१

विद०राम्यसं प्रत्काचकितौस्त ॥ ८ ॥ इकोऽ०इ गंताज्ञलादिस्सनकिस्या
त ॥ ९ ॥ हतंता०इ कसमित्रिपाडूलपरोक्षलादि सनाकिस्यात ॥
१० ॥ स्याद्योऽ०प्रनयोरिसादेशः स्यात् सिचाकितस्यात ॥ ११ ॥ नकोऽ०सेट
क्ताकिंनस्यात ॥ १२ ॥ निष्ठा०राम्यसेट निष्ठाकिन्नस्यात ॥ १३ ॥ स्व०
सेट निष्ठाकिन्नस्यात ॥ लिड सिचा०र कसमित्रिपाडूलः परोक्षलादिलिङ्
प्राप्तमने पदपर सिचइसतौ कितौस्त ॥ १४ ॥ उप्रत्वर वएति

राम
७

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

२३

पापाणा० उभौ कुस्तितै प्राग्वत ॥ ५४ ॥ उपमा० रातैरेतानिस
मस्यते ॥ ५५ ॥ उपमि० उपमेयं माघ्रादिभि सह प्राग्वत ॥ ५६
विशे० भेदकं समानाधिकरणेन भेद्येन बहुलं प्राग्वत ॥ ५७
पूर्वा० रातैपि प्राग्वत ॥ ५८ ॥ श्रेरापा० च्वपी कृतै सह सम
स्यते ॥ ५९ ॥ क्तेन० रातन्नञ्विसिष्ट क्तेन प्राग्वत ॥ ६० ॥ सन्म
हं० सद्वैद्यः वत्नमाणेन महत्तं प्राकारराः तैपूज्यमानैसह

राम
३३

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

नार्थ्येचराते समानाधिकरणेन प्राग्वत्त ॥ ४९ ॥ दिक० समा
नाधिकरणेनेसापादपरिसमाप्तेरधिकार दिग्वाचक संख्या
वाचक शब्दौ संज्ञायामेव प्राग्वत् ॥ ५० ॥ तद्धिता० तद्धितार्थे
विषये उत्तरपदे च परतसमासौ रेवा चोदिक संख्ये प्राग्व
त्र ॥ ५१ ॥ संख्या० तद्धितार्थोसत्रोक्त त्रिविध संख्यापूर्वो
द्विगुसंज्ञस्यात ॥ ५२ ॥ कुत्सिता० रातानि कुत्सनै प्राग्वत्त ॥ ५३ ॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

सम्पातेसहप्राग्वत् ॥४३॥ सत्तायाम० सप्रत्ययतं सुपाप्राग्वत् ॥४४
केनाहो० गप्र होरात्रे ष्वावपवासप्रत्ययतां कोतेन सहप्राग्व
त् ॥४५॥ तत्रे० तत्रेष्येत्सप्रत्ययतं कोतेन सहप्राग्वत् ॥४६
तेपे० सप्रत्ययतं केन प्राग्वत् ॥४७॥ पात्रे० रातेनिपात्यतेर
पे ॥४८॥ पूर्वको [illegible] ० विसेसणं विशेष्यैणेति सिद्ध पूर्वनिपम
पेंदुबमसरावकपाद स्यादिकसंख्ये सत्तायामिति निपमाविधा राम ३२

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

चतुर्थ्यंतापापपतद्रूचिनापादिभिःस्त्रचतुर्थ्यंतंवाप्राग्वत॥३६॥
पंचमि० पंचम्यंतंभयेनसमस्यते॥३७॥प्रपेतापो० रातैस
हालपंपंचम्यंतंसमस्यतेसमतत्पुरुषः॥३८॥स्तोकाति० रातैःको
तेनसमस्यतेसतत०॥३९॥सप्तमि० सप्तम्यंतंशौंडादिभिःप्राग्व
त॥४०॥सिद्ध०शु० रातैःसप्तमिप्राग्वत॥४१॥ध्वांक्षे० ध्वांक्षवा
चीनासहसप्तम्यंतंप्राग्वत॥४२॥कृत्यै० सप्तम्यंतंकृत्सप्र

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

१पञ्चा व.३१

तीर

त्कर० कौ[ ]रिकर रोचत्तीपाकृद्तेन वहुलं प्राग्वत् ॥ ३२ ॥

कृस्पै० स्तुतिनिंदाफलकमर्पवादवचनमाधिकार्षेववन

तत्रक[ ]तीरिकररोचत्तीपाकृस्पैसह्रसमस्पत्ते ॥ ३३ ॥

१पूत्ते० संस्कारकद्रमेवाचकं तत्तीपात्तमत्रेन प्राग्वत् ॥ ३४ ॥

मत्वे० मिश्राणां क्रियापाद्वारासामर्थ्ये ॥ ३५ ॥ चतुर्थितद०

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

तूप्रक्षेकंचिति पातंतात प्रकृतिकेन न समस्यते ॥२६॥ सा
मि० रात तत तातेन प्राग्वत ॥२७॥ काला० तातेनेसेव का
लवाचिनः समस्यते ॥२८॥ १प्र०सं० कालवाचिनरावास
तसंयोगेपि समस्यते ॥२९॥ तत्तिपा० तकृतेति लुपृतत्ती
पा कंत निपातंतत्ती पात कृत गुणवचनेपि एद्देनच सप्रा
ग्वत ॥३०॥ पुर्व स ६० ततीपातंते प्राग्वत ॥३१॥ क

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

प्र पदार्थे विद्यमानं सुवंतं नदिभि स्सह स समस्यते संताप

म् ॥ २१ ॥ तत्पु० ऽधिकारसूत्रं ॥ २२ ॥ द्वि गुप्स० द्विगुरपि

तत्पुरुष संज्ञस्यात् ॥ २३ ॥ द्वितीया० द्वितीयांत श्रितादिप्रकृ

तिकैः सुवंतैः सह वा समस्यते स तत्पुरुषः ॥ २४ ॥ स्वयं० ।

द्वितीयांतं स्वयं समस्यते ऽयोग्यत्वात् ॥ २५ ॥ खट्वा क्षेपे० खट्वा

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

राम

३०

लत्तएभुतेन स्नुनुसमस्यते ॥ ८५ ॥ पसपचा० पसपदैर्घ मनुनायोस
तेतेनलब्धएभ तेनानुसमस्यते ॥ ८६ ॥ तिष्ठ० रातानिनिपास
ते ॥ ८७ ॥ पारे० पारमध्यषष्ठ्योष [illegible] पे तेनसह वासमस्यते राष
तवंचानपोर्निपात्यंते ॥ ८८ ॥ संख्यावं० वंशोऽह्नि धाविद्यपा
जमनाचतत्रभवोवंश्यपतव्द्वाचिनासह संख्यावासम
स्यते ॥ ८९ ॥ नदि० नदीभिसंख्यावीपाग्वत् ॥ ९० ॥ ग्प्रम० प्र

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

मुग्धा
२३५ सप

सूत्रेणविहितोपतक्सदत्तेनषष्ठि समस्यते ॥१२॥ ॰प्रधि
करण० केनषष्ठि नसमस्यते ॥१३॥ कर्मणि० उभयप्र
प्तौकर्मणि तिपाषष्ठि सानसमस्यते ॥१४॥ तृज० क
र्तृपितृजकाभ्यांषष्ठ्यानसमास: ॥१५॥ कर्त्तरि० कर्तृष
ष्ठ्या ॰प्रकेनन्नैमास: ॥१६॥ निसंक्ते० राततपोरष्पेपोर

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

रातेऽऋतिपपापाग्वत ॥४॥ काला० परिच्छेद्यवाचिनासुवर्त्त
नसमह कालासमस्यन्ते ॥५॥ नक्ष० नक्षसुपासहसमस्यते
रखं० रपूकृतारपसमाग्वत ॥७॥ षष्ठी० षष्ठ्यंतंसमर्थेन
समस्यते ॥८॥ पाज० राभिषष्यंतंसमस्यन्ते ॥९॥ नान्नि०
निर्धारणेपाषष्ठीसानसमस्यते ॥१०॥ पुरण० पुरणाद्यर्थै
सदादीभिश्चपषष्ठीनसमस्यते ॥११॥ तेन० मतिबुधीति

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

32

मत्तमादिभिः समस्यते ॥ ९८ ॥ चतुष्पा० चतुष्पाज्जातिवाचि
नो गर्भिण्या पदेन सह प्राग्वत् ॥ ७० ॥ मयूर० राते पिनिपास
ते ॥ ७१ ॥ इति द्वितीयस्य प्रथमपादः ॥ वृत्तिसहितं समाप्तम् ॥
पूर्वा० पूर्वापरावना सह पूर्वादयः समस्यन्ते ॥ ७२ ॥ प्रकृ०
समासवाच्याङ्गेण देनिसंलिङ्गे वेश प्राग्वत् ॥ २ ॥ हि
तिप० रातासे कदेशिना सह प्राग्वद्वा ॥ ३ ॥ प्राप्तापन्ने

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

पत्तोऽदु तीपाक्षितेतिसमास ८

रातेऽदितिपपापाप्राग्वतं ॥४॥ कालो० परिच्छेद्यवाचिनासुवंत
नसमस्त कालासमस्यते ॥५॥ नञ० नञ्सुपासह समस्यते ६
रष० रघूक्तारषस्माग्वत् ॥७॥ षष्ठी० षष्ठ्यंतंसमर्थेन
समस्यते ॥८॥ पाज० राभिषष्ठ्यंतंसमस्यते ॥९॥ नतिं०
निर्धारणेपाषष्ठीसानसमस्यते ॥१०॥ पुरणा० पुरणाद्यर्थैः
सदादिभिश्चषष्ठीनसमस्यते ॥११॥ केनच० मतित्तिबुधीति

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

मत्र्यादिभिः समस्यते ॥ ८९८ ॥ चतुष्पा० चतुष्पाज्जातिवाचि
नोगर्भिण्यादिना सह प्राग्वत् ॥ ७० ॥ मयूर० रातेपितिनिपात्य
न्ते ॥ ७१ ॥ इति द्वितीयस्य प्रथमपादः वृत्तिसहितसमाप्तः ॥
पूर्वा० पूर्वापरादिना सह पूर्वादयः समस्यन्ते ॥ १ ॥ सप्तमी०
सप्तम्या सह वा चाङ्क्षि पं शो निर्मलि वे समप्राग्वत् ॥ २ ॥ द्वि
तीय० राजा सेके षै नासह प्राग्वत् ॥ ३ ॥ प्राप्तापन्ने च

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

समस्पते ॥ ६१ ॥ वं दार० रा तैसह पुज्यमानं समस्पते ॥ ६२ ॥
क तं० रा तैजातिपरिप्रश्ने प्राग्वत ॥ ६३ ॥ पोटा० रा तैजीति
प्र पं सा वचनै प्रप्रा ग्वत ॥ ६४ ॥ प्र पं० रा तैसह जातिसमस्प
ते ॥ ६५ ॥ पुवा० पुवापाडोलिंगाविशिष्ट परिभाषया पुवाति
पाडोपिसमस्पते ॥ ६६ ॥ कृसतुल्या० रा तै प्रजामा प्राग्वत ॥ ६७ ॥
वर्णा व० समानाधिकरणेन प्राग्वत ॥ ६८ ॥ कुमार० रा षस्त्र

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

प्र० भा
व ६

पते विद्धीपते इति प्रसंग प्रविधीयमाने ऽप्र एतदुदि च सवर्णस्य संज्ञा स्या
त् ॥ ६८ ॥ तपर० तः परो यस्मात्स च तात्परश्च उच्चार्यमाणसमकाल
स्यैव संज्ञा स्यात् ॥ ७० ॥ आदिर० अन्त्येनेता सहित आदिर्मध्यगानां स्व
स्य च संज्ञा स्यात् ॥ ७१ ॥ येन विधि० विशेषणं तदंतस्य संज्ञा स्यात् ॥ ७२ ॥
वृद्धिर्यस्या० यस्य समुदायस्याचां मध्ये ऽप्रादिर्वृद्धिस्तद्वृद्धसंज्ञं स्या
त् ॥ ७३ ॥ त्यदादि० त्यदादीनि वृद्धसंज्ञानि स्युः ॥ ७४ ॥ राड्भ्राचो० राड्‌ प

रा मा
६ ॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

पूतं निमित्तं गंगूगकार्यं न स्यात् ॥६२॥ प्र॰ चोसा॰ प्रचां मध्ये पोमः सप्रा

दिरपरस्य तनतः संज्ञं स्यात् ॥६४॥ प्र॰ लो॰ प्रसादलप्र वोपोवर्णं सत्तउ

पधासंतः स्यात् ॥६५॥ तस्मिन्नि॰ पापूमि निर्देशे न विधीयमाने कार्यं

वर्णांतरेणमव्यवहितस्य पूर्वस्य बोध्यं ॥६६॥ तस्मा॰ पंचमि निर्देशे न कु

पमोएं कार्यं वर्णांतरेणमव्यवहितस्य परस्य ज्ञेयं ॥६७॥ स्व स पं॰ शद्वस

स्वरूपं संज्ञी शद्वस्य शास्त्रे पाससंज्ञातं विना ॥६८॥ प्र॰ एदेत सं॰ प्रती

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स्वरा
द ५

३५

नपदां० पदस्य चरमावयवे द्विर्वचनादौ च कर्तव्ये परनिमित्तोऽजा
देशो न स्थानिवत्स्यादित्येषा स्थानिवद्भावनिषेधः ॥ ५८ ॥ द्विर्व
च० द्विर्वचननिमित्तेऽचि परेऽजादेशो न स्यात् ॥ ५९ ॥ अदर्शनं० प्रस
क्तस्यादर्शनं लोपसंज्ञं स्यात् ॥ ६० ॥ प्रत्ययस्य० एतैः शब्दैः कृतं प्रत्ययादर्श
नं क्रमात् तत्तत्संज्ञं स्यात् ॥ ६१ ॥ प्रत्ययलो० प्रत्ययलोपे प्रत्ययाश्रितं कार्यं स्या
त् ॥ ६२ ॥ न लुमतां० लुकश्लुलुप इति लुमंतः लुमता पदेन लु

राम
५

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

परस्मैन्नेव प्रवर्तते ॥ ५१ ॥ ग्प्र लो० बच्छिन्नि र्दिष्टं प्रस्पादेपाः स्यात ॥ ५२ ॥
ङिच्च० ग्प्र पम प्यसैस्या त ॥ ५३ ॥ ग्प्रादे० परस्य पादि दीतत तस्यादे
वैध्यं ॥ ५४ ॥ ग्प्र नेका० ग्प्र नेका लपग्प्रादेपा शिष्ट ग्प्रादेपाः सर्वे स्व
स्यात ॥ ५५ ॥ स्थानिवदा० ग्प्रादेपाः स्थानिवत् स्यात न तु स्थाम्लाश्रय
विधौ ॥ ५६ ॥ ग्प्र च० ग्प्र लविधाघ्यर्धमिदं पर निमित्तोऽजादेपो स्था
निवत्स्यात् स्थानिभूताद्‌च पूर्वत्वेन दृष्टे स्थानिविधौ कर्तव्ये ॥ ५७

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

35

स्यघ्रेते स्मृत ॥ तानतो ग प्र स्मृ पं स्यात ॥ ३८ ॥ से० कृयो मात सजेत स्मा स्मृ
प सं तं स्यात ॥ ३९ ॥ क्रातोस्तु० रात दूत स्मृ पं स्यात ॥ ४० ॥ ग प्र स्मृ पी० ग प्र पं
नपुंसक स्यात ॥ ४१ ॥ रिस वे० रिपेत डुक संतं स्यात ॥ ४२ ॥ सुडनं० सु
ट पुंसा द्वारस्वादि पंच वचनानि सर्वनामस्थान संज्ञानि स्युरक्लीवस्य
पुंलिंग ॥ ४३ ॥ न वे० निषेध विकल्पयो वि भाषा संज्ञा स्यात ॥ ४४
इ ग्य० प ण्स्थाने प्रयुज्यमानो य इ क स संप्रसार ण संज्ञ स्यात ॥ ४५

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

अमु-द्व
व. ४

३२

36

ष्मायंतो० छित्तकितैपस्योत्कैतिस्पक्रमाद्यंतावपषैस्तः ॥४६॥ मि
दचौ० ऽपृचरतिनिर्घोतेवषि० ऽपृचामध्येपोस्तस्मात्परस्तस्यैवा
सुवपवेमितस्यात ॥४७॥ रचम० ऽपादिएपमानेषुतस्वेषुम
ध्येराचरगेवस्यात ॥४८॥ षषि० ऽप्रानिर्घारितस्ववघाविशेषाष
षिस्यानेपोगावोऽन्त्या ॥४९॥ स्थाने० पृसंगेसातिण्हतमस्त्रादेशः
स्यात ॥५०॥ उरण० ऋरइतित्रिंणतसंतोपृत्ततस्थानेपो ऽप्रणस्स्यर

राम
४

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham